

POEZİYAMIZIN BƏXTİYARI

(I məqalə)

Bu gün Batıdan Doğuya, Doğudan Batıya-hər bir türkün sevdiyi şairlərdən biri də Bəxtiyardır.Bu fikrin isbatına və təsdiqinə heç bir ehtiyaj yoxdur-bunu desək də, deməsək də, tarix özü bu həqiqəti təsdiq edib. Bəxtiyar Vahabzadə hər hansı bir türkün yaddaşında "şair", "poeziya", "şeir" sözlərinin ardınca gələn ilk beş-on sözdən biridir: Nizami, Füzuli, Nəsimi, Rumi, Xətayi, Yunis İmrə, Vaqif, Sabir, Hadi, Müşfiq, Səməd Vurğun, Şəhriyar,Nazim Hikmət, Rəsul Rza..Bu müqayisədə heç bir mübaligə görmürəm.Şairlərin böyüklüyünü xalq bilir, xalqın yaddaşı onun sevgisi kimidir.

Neçə il öncə -B.Vahabzadənin anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə belə bir kitab nəşr olunmuşdu: "Poeziyamızın Bəxtiyarı". O kitabda B.Vahabzadənin yaradıcılığı, keçdiyi ömür yolu və şəxsiyyəti barədə məqalələr, resenziyalar toplanmışdı. Dünyanın, Azərbaycanın tanınmış sənətçiləri poeziyamızın Bəxtiyarına ən səmimi, ən duyğulu ürək sözlərini izhar edirdilər.

Sovet ədəbiyyatının klassiklərindən sayılsa da, ruhən müasir bir yazıçı olan, dilimizin, mədəniyyətimizin qorunmasında böyük xidmətləri olan Mirzə İbrahimov yazırdı: "Bəxtiyar Vahabzadə şeirimizin Füzuli, Vaqif, Sabir, Səməd Vurğun, Aşıq Ələsgər, Şəhriyar bulağından su içmişdir. O, sözü elə gözəl oynadır, elə parlaq təzadlar yaradır, fikri gözənlənmədən elə döndərir, elə dərinləşdirir və fəlsəfi ümumiləşdirmələr səviyyəsinə elə qaldırır ki, oxuyanda valeh olursan, hədsiz sevinc və mənəvi, estetik ləzzət duyursan".

Ustad Rəsul Rza deyirdi: "Bəxtiyar Vahabzadə sözün əsl mənasında şairdir. Onun poetik fırçasının çəkdiyi lövhələr rəngarəng və maraqlıdır. Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyası-düşüncələr poeziyasıdır"

Görkəmli nasir və tənqidçi Mehdi Hüseyn yazmışdı: "Vahabzadə sözün ən yaxşı mənasında rahat şairdir. Elə bil onun yazmaq və yaratmaq eşiği bir dəqiqə belə soyumur. O, həmişə özündən narazıdır".

Tanrının XX əsrdə türk dünyasına bəxş etdiyi böyük yazıçı Çingiz Aytmatov isə B.Vahabzadəni belə qiymətləndirirdi: "Tarix çoxdan ötüb keçib. Nə haqlılar qalıb, nə haqsızlar. Adama elə gələ bilər ki, keçmiş "fəna mülkünə" qərq olubsa, əzab çəkməyə dəyməz. Lakin Bəxtiyar tarixi bugünün gözüylə mühakimə edir, bizi inandırır ki, bunun bilavasitə ona və müasirlərinə dəxli var. O, bizi inandırır ki, indiki adamların, indiki zamanın taleyi keçmişdən asılıdır"

Rusiyanın böyük şairi Yevgeni Yevtuşenkonu dinləyək: "Rus dinləyicisi üçün Azərbaycan dili, hətta kin-küdrətin ifadə anlarında belə, çox yumşaq səslənir. Dilin fonetikasının özülündə bir qılıq istilik, həzin-

lik, nəğməlilik gizlənmişdir. Bəxtiyarı dinləyəndə, dili bilməsən də, onun şeirləri adama şirin-soy gəlir. Hətta, sətri tərcüməni oxuyanda dilin gözəlliyi arxasında gizlənmiş dərin qəm və kədəri hiss edərsən. Elə bil ki, Azərbaycan narıdır: şirəsini içirsən şirindir, qabıqlı yesən ajıdır".

Bu seçmələri yan-yana dühməkdən məqsədim nədir? Əcəba, Bəxtiyar poeziyasına, bu poeziyanın Doğudan Batıya,Batıdan Doğuya çatacağına bir şübhəmi qalır? Qətiyyəni! Əslə!

Hələ mən B.Vahabzadə haqqında yazılan namizədlik və doktorluq dissertasiyalarını, neçə-neçə monoqrafiyanı və sayı-hesabını sağlığımda heç özünün də bilmədiyi yüzlərlə məqalələri demirəm. Onların əksəriyyəti məhəbbətdən, Bəxtiyara sevgidən doğub? Bu sevgiyə bir şübhəmi var?

Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası onun şəxsiyyətindən ayrılmazdır. Əslində, hər hansı bir şeir şairdən kiçik bir zərrədir. Şair havadan poeziya yarada bilməz. Poeziya onun ruhi, iç aləminin bəitiləridir. Şairin dünyası isə ÖZ DÜNYASI ilə yaşadığı dünyanın harmoniyasından, yaxud ziddiyyətindən yaranır. Harmoniya yarananda şair yaşadığı dünyanın gözəlliklərindən hədsiz zövq alır. Amma bəzən elə ifrata varır ki, ətrafında top atılsa da, diksinmir, yaxud, o dərəcədə ifrata varır ki, həyatda olmayan gözəlliyə də bir gözəllik donu bəxş edir, despotu adil padşaha çevirir və s. Öz dünyası ilə yaşadığı dünya arasında bu cür süni harmoniya yaradan şairlərin çoxu ilhamına xəyanət edən şairlərdir. Şair ilk şeirindən son şeirinə qədər gözəllikləri vəsf etməməlidir, həm də və bəlkə də, ən başlıcası, yaşadığı dünya ilə müxalifətdə olmalıdır. Sevinjin içində sevinc bolluğunu görməyə nə var, dərdi gör, qəmi sez, kədəri ara. Gözəlliyin içində gözəlliyin çalarlarını duymağa nə var, bu gözəlliyin faciəsinə gör.

Mənim fikrimcə, Bəxtiyar Vahabzadə Mirzə Ələkbər Sabirdən sonra dövrənlə, dünya ilə ən amansız müxalifətdə olan şairlərimizdən birisidir. Dahi Sabirin "Hophopname"si göz yaşları içində qəhqəhə idi, üz tutduğu xalqa "özünü dərk et" harayını, fəryadını çatdırırdı. Bəxtiyarın "Bəxtiyarname"si isə nə göz yaşlarıdır, nə də qəhqəhə. Müdrik bir şair-filosofun bəzən çılgın, bəzən qəzəb, HİDDƏT, ÜSYAN dolu çağırışlarıdır. "Ey xalqım, özünü dərk et və düşün əsrlər boyu səni izləyən və qəhr edən bu belələrdən ibzət çıxış yolu ara, tarixdən öyrət al!"

Əllinci illərin sonları..Sovet imperiyasının hələ heç sarsılmadığı, daha da güc topladığı o illərdə Bəxtiyar Vahabzadə "Gülustan" poemasını yazdı. Birçə elə bu fakt kifayətdir deyək ki, o taylı-bu taylı yatmış millətin içində huşyar insanlar da vardı, biri də Bəxtiyar idi. Ötən illərdə yazılan bir məqalədə oxumuşdum ki, guya bu

poemanı yazmaqla Bəxtiyar Vahabzadə özü haqqında ujuz şöhrət, illüziya yaratmaq istəyirmiş..Bəlkə də həmin müəllif poemanın yazıldığı illərdə ali məktəbdə marksizm-leninizm kursu keçirdi və təpədən dırnağa komsomolçu idi.CÜRƏT, QEYRƏT, MILLİ AMAL insana heç də əlli, altmış yaşında bəxş olunmur, insanla birgə doğulur, qanda, ilikdə yaranır bunlar.

*İpək yaylığıyla o, asta-asta
Silib eynəyini gözüne taxdı.
Əyilib yavaşca masanın üstə
Bir möhürə baxdı, bir qola baxdı.*

*Kağıza həvasla o da qol atdı,
Dodağı altından gülümsəyərk.
Bir qələm əsrlik hijran yaratdı,
Bir xalqı yarıya böldü qılınc tək.*

*Öz sivri ucuyla bu lələk qələm,
Dəldi sinəsini Azərbaycanın.
Başını qaldırdı,
Anjaq dəmbədəm
Kəsdilər səsinə Azərbaycanın.*

*O güldü kağıza qol çəkən zaman,
Qıydı ürəklərin hicran səsinə.
O güldü haqq üçün daim çarpışan
Bir xalqın tarixi faciəsinə.*

Xalqın, millətin sevimli şairinə ilk mənəvi zərbə də elə bu poemadan sonra deydi. Amma Bəxtiyar sarsılmadı, bəziləri kimi etirafda bulunmadı.

Biz millət şairi, xalq şairi ifadələrini tez-tez işlədirik. Bəzən buna layiq olmayanların və haqqı çatmayanların adlarının qarşısında bu ifadələri işlətməkdən çəkinmirik. Bəxtiyar Vahabzadənin həm şəxsiyyəti, həm də yaradıcılığı onu millətin, xalqın böyük şairi anlamına gətirir. Onun üçün dünya Azərbaycanı başlayırdı, Azərbaycanla da bitirdi. Bu xalqın dəli-divanəsiydi .

Bəxtiyar Vahabzadə poeziyamızda milli birliyin, vahid azərbaycançılığın lideri idi. Bu fikri söyləməklə onun poeziya tarixində xidmətlərini şişirtmək fikrində deyilik. Ancaq həqiqət budur ki, milli birlik, Azərbaycanı vahid görmək ideyası sovet dönməndə Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasından başlayır. Bu başlanğıc Xəlil Rza Ulutürk, Məmməd Araz, Söhrab Tahir, Sabir Rüstəmxanlı kimi şairlərə də təsiriz qalmadı.

Bəxtiyarın poeziyasında qanımızla, kökümüzzlə, ruhumuzla bağlı olduğumuz xalqın mənəvi dünyasını, böyüklüyünü, zənginliyini, hətta ifrat humanizmi-ni və səhvlərini də bir bədii tarix kimi oxuyursan. Onun bu xalqın fikri-mənəvi intibahına səsləyən harayına qoşulanda istər-istəməz fikirləşirsən: yalnız ÖZ XALQINI SEVƏN bir şair, onun tarixi keçmişiyə qür-rələnen, həm də faciələrini görən bir insan bir böyük ərklə onu qınaya bilər,həm də ona qarşı hər hansı haqsızlığa dö-zümsüzlük göstərer.

*Dünya quru bir səş,
Qəm çəkməyə dəyməz.
Yüz-yüz itən olsun,
Min-min də bitən var.
Şükr eyliyalım ki,
Bizlərdən həm əvvəl,
Həm sonra Vətən var.*